

2. MEZINÁRODNÍ OCHRANA A AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ

Průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany upravuje zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu).

Správním orgánem rozhodujícím ve věci v první instanci je Ministerstvo vnitra (odbor azylové a migrační politiky - OAMP). Ministerstvo vydá zpravidla do 6 měsíců ode dne zahájení řízení rozhodnutí ve věci. Nelze-li vzhledem k povaze věci rozhodnout v této lhůtě, může ji Ministerstvo o dobu stanovenou zákonem prodloužit. Rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany je pravomocné dnem předání. Proti pravomocnému rozhodnutí Ministerstva vnitra lze podat žalobu ke krajskému soudu místně příslušnému podle místa hlášeného pobytu cizince. Po dobu řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany na I. stupni i během řízení soudu o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, má-li žaloba odkladný účinek, nebo je tento soudem přiznán v konkrétním případě, je cizinec v postavení žadatele o mezinárodní ochranu a nemůže být z území České republiky vyhoštěn (výjimky stanoví zákon). Proti rozhodnutí krajského soudu o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci mezinárodní ochrany má cizinec zpravidla dále právo podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Kasační stížnost má rovněž v některých případech odkladný účinek a tedy ani po dobu soudního řízení o kasační stížnosti, pokud má odkladný účinek, nemůže být cizinec z území České republiky vyhoštěn (výjimky stanoví zákon).

Ministerstvo vnitra provozuje pro žadatele o mezinárodní ochranu a poživatele mezinárodní ochrany (azylanty a osoby s udělenou doplňkovou ochranou) tzv. azylová zařízení. V přijímacím středisku je cizinec povinen pobývat po určitou zákonem stanovenou dobu (zejména za účelem provedení lékařského vyšetření). Přijímací střediska se nacházejí v obci Zastávka, okres Brno – venkov, a na Letišti Václava Havla Praha, Ruzyně. Po provedení prvotních úkonů je žadatel přemístěn do pobytového střediska, nebo se na základě schválené žádosti může ubytovat v soukromí. Pobytová střediska slouží k ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, případně do dne rozhodnutí soudu, pokud žadatel podal žalobu a ta má odkladný účinek. V tomto zařízení lze výjimečně ubytovat i cizince, kteří podali kasační stížnost. Pobytová střediska se nacházejí v obcích Havířov, okres Karviná, Zastávka, okres Brno – venkov a Kostelec nad Orlicí, okres Rychnov nad Kněžnou. Cizinci mohou požádat o mezinárodní ochranu i v zařízeních pro zajištění cizinců v Bělé pod Bezdězem, okres Mladá Boleslav, ve Vyšních Lhotách, okres Frýdek-Místek a v Balkové, okres Plzeň-sever, jsou-li v těchto zařízeních umístěni. Nebo, jsou-li umístěni ve vězeňském zařízení a jejich pohyb je tak omezen, mohou požádat o udělení mezinárodní ochrany písemně. Integrační azylové středisko slouží k přechodnému ubytování cizinců, kterým byla udělena mezinárodní ochrana. Integrační azylová střediska se nacházejí v Brně, okres Brno-město; v Jaroměři, okres Náchod; v Havířově, okres Karviná a v Ústí nad Labem - Předlicích, okres Ústí nad Labem.

Metodické poznámky k tabulkám

Tabulka 2-1. Řízení o mezinárodní ochraně

Údaje o počtech rozhodnutí zahrnují všechna rozhodnutí, tedy i rozhodnutí vydaná v případech nezletilých účastníků řízení, jejichž jménem podává žádost o mezinárodní ochranu jejich zákonný zástupce. Celkový počet rozhodnutí není prostým součtem druhů rozhodnutí uvedených v tabulce, ale zahrnuje ještě další typy rozhodnutí (např. rozhodnutí o odnětí mezinárodní ochrany), kterých je ale v celkovém srovnání minimum.

Tabulka 2-2. Řízení o žalobách s odkladným účinkem ve věci mezinárodní ochrany u krajských soudů

Od 1. 1. 2003 mohou žadatelé o mezinárodní ochranu podat žalobu k příslušnému krajskému soudu. Obdrží-li žadatel o mezinárodní ochranu negativní rozhodnutí krajského soudu – a to buď ve věci nebo o odkladném účinku, přestává být (po nabytí právní moci rozhodnutí) žadatelem o udělení mezinárodní ochrany. Proti rozhodnutí krajského soudu může cizinec podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Při splnění zákonných podmínek mu může být vydáno potvrzení o strpění pobytu na území České republiky po dobu soudního řízení o kasační stížnosti.

Tabulka 2-3. Průběh řízení o kasačních stížnostech u Nejvyššího správního soudu

Počtem cizinců s kasační stížností se rozumí počet cizinců, o jejichž kasačních stížnostech nebylo dosud rozhodnuto.

Tabulka 2-5. Nově podané žádosti o mezinárodní ochranu podle místa podání

Pod pojmem azylová zařízení se rozumí přijímací, pobytová a integrační střediska. Ostatními místy pobytu jsou pak míněny věznice, zařízení pro zajištění cizinců apod.

Tabulka 2-9. Udělená státní občanství ČR azylantům

Podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, v případě získání státního občanství azyl zaniká. Sloupce za roky 2000 až 2018 ukazují počty osob, kterým azyl zanikl z důvodu získání státního občanství.

Tabulka 2-10. a 2-11. Doplnková ochrana

Podle § 14a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, se doplnková ochrana udělí cizinci, který nespĺňuje důvody pro udělení azylu, ale v jehož případě jsou důvodné obavy z navrácení do země původu, kde by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy.

* * * * *

V roce 2022 bylo evidováno celkem 1 694 žádostí o udělení mezinárodní ochrany v České republice. Oproti roku 2021 (1 412) tak došlo k nárůstu, a to o cca 20 %. Počet evidovaných žádostí byl však nižší než v roce 2019, tedy před vypuknutím pandemie covid-19, přičemž dosáhl podobné úrovně jako v roce 2018.

Ve srovnání s předchozím rokem byl v roce 2022 zaznamenán pokles počtu žadatelů přicházejících do České republiky z asijských zemí. Zatímco v roce 2021 připadalo na asijský kontinent 51,1% žadatelů, v roce 2022 činil podíl žadatelů z tohoto kontinentu již jen 42,7 %. Podíl žadatelů z evropských zemí se oproti tomu meziročně zvýšil, a to z 40,7 % v roce 2021 na 48,7 % v roce 2022. Procento žadatelů z afrických zemí se mírně navýšilo a dosáhlo hodnoty 6,8 % (v roce 2021 to bylo 6,4 %). Podíl žadatelů ze zemí amerického kontinentu zůstal ve srovnání s rokem 2021 nezměněn (1,1 %).

Žadatelé o mezinárodní ochranu v ČR pocházeli v roce 2022 z celkem 61 zemí. Nejvíce žádostí bylo přijato od státních příslušníků Ukrajiny, a to celkem 280 žádostí. Dále následovali občané Turecka (236 žádostí), Ruska (157 žádostí), Gruzie (138 žádostí), Vietnamu (128 žádostí) a Moldavska (94 žádostí). Nejvyšší meziroční nárůst žádostí o mezinárodní ochranu byl v rámci TOP 10 zemí mezi lety 2021 a 2022 evidován u státních příslušníků Turecka (z 50 na 236) a Ruska (z 20 na 157). Naopak k výraznému poklesu podaných žádostí, ze 176 na 61, došlo mezi uvedenými roky u občanů Afghánistánu.

Mezi žadateli o mezinárodní ochranu, kteří přicházejí na území České republiky, výrazně dominují muži. V roce 2022 tvořili muži téměř tři čtvrtiny (73,7 %) všech žadatelů, přičemž převaha mužů byla patrna ve všech věkových kategoriích. Nejvýraznější zastoupení mají žadatelé ve věku 25-39 let. V této věkové kategorii se v roce 2022 nacházelo 44,7 % žadatelů a 32,7 % žadatelek o mezinárodní ochranu (za obě pohlaví dohromady činil podíl 41,5 %). Mezi žadateli-muži je také výrazněji zastoupena věková skupina 20-24 let (17,1 %) a 40-44 let (9,0 % v roce 2022). Žadatelky o mezinárodní ochranu mají, oproti tomu, nejvyšší zastoupení (20,8 %) v kategorii dětského věku, tj. 0-14 let.

V řízení o udělení mezinárodní ochrany předalo v roce 2022 Ministerstvo vnitra celkem 1 805 rozhodnutí, z toho ve 481 případech byla Ministerstvem vnitra přiznána mezinárodní ochrana ve formě azylu či doplnkové ochrany. Formou azylu byla mezinárodní ochrana v roce 2022 udělena celkem v 92 případech, což bylo o 99 méně než v roce 2021. Nejčastěji byl azyl udělen státním příslušníkům Afghánistánu, Myanmaru, Ruska a Ázerbájdžánu. Doplnková ochrana byla udělena ve 389 případech, což bylo o 269 případů více než v předchozím roce. Nejčastěji šlo o občany Ukrajiny a Sýrie. Proti rozhodnutí Ministerstva vnitra bylo v roce 2022 ke krajským soudům podáno 297 žalob. Rozhodnutí Ministerstva vnitra (zamítnutí, odmítnutí žaloby) bylo potvrzeno ve 273 případech. K novému projednání v první instanci (OAMP) bylo vráceno celkem 188 žalob. K Nejvyššímu správnímu soudu v Brně bylo v roce 2022 podáno celkem 238 kasačních stížností. Nejvyšším

správním soudem pak bylo vydáno 363 rozhodnutí. U 225 případů došlo k negativnímu rozhodnutí (odmítnutí stížnosti, zamítnutí kasační stížnosti). K novému projednání u krajských soudů byla věc vrácena ve 20 případech a v dalších 79 případech byla stížnost vrácena zpět k projednání na Ministerstvo vnitra (OAMP).

Podle údajů Ministerstva vnitra bylo k 31. 12. 2022 na území ČR registrováno celkem 433 071 ukrajinských občanů, kterým byl naším státem udělen status dočasné ochrany. Z tohoto počtu nadpoloviční většinu, 63 %, tvořily ženy. Z hlediska věkových skupin celkem 70,4 % připadalo na osoby v produktivním věku, tj. 15-64 let. Druhou početnou skupinu tvořily děti (0-14 let), jejichž podíl dosáhl 25,7 % z celkového počtu ukrajinských občanů s dočasnou ochranou. Pouhá 3,9 % pak činil podíl osob ve věku nad 65 let.